

აუცილებელი მოგერიების ზოგად სამართლებრივი დახასიათება

(ქართული სასამართლო პრაქტიკის ანალიზი)

თათია დოლიძე

სამართლის დოქტორი,
ვეროპის უნივერსიტეტის, საქართველოს ეროვნული
უნივერსიტეტის და აღმოსავლეთ ვეროპის უნივერსიტეტის
ასისტენტ-პროფესორი, *Financial and legal consulting
group*, იურიდიული სამსახურის უფროსი

საკვანძო სიტყვები: თავდაცვა, მართლწინააღმდეგობა,
თავდასხმა

თავდაცვის უფლება ყოველთვის აქტუალური გახლდათ სისხლის სამართლის თეორიასა და პრაქტიკაში. თამამად შეიძლება ითქვას, რომ აუცილებელი მოგერიება, როგორც მართლწინააღმდეგობის გამომრიცხველი გარემოება, რთული პრაქტიკული და თეორიული საკითხია თანამედროვე სისხლის სამართალში. ამ შემთხვევაში ყოველთვის საქმე გვაქვს გარკვეული ექსტრემალური ვითარებით გამოწვეულ ადამიანურ ქცევასთან და რა გინდ სრულყოფილიც არ უნდა იყოს საკითხის თეორიული დამუშავება იურიდიულ ლიტერატურაში, მაინც ძნელია, მოიძებნოს ერთი უნივერსალური მეთოდი აუცილებელი მოგერიების კვალიფიკაციისათვის. საკითხის სრულად დასაწახად საჭიროა თეორიული მიმოხილვა და სასამართლო გადაწყვეტილებათა ანალიზი. სწორედ ამიტომ, წინამდებარე ნაშრომით შევეცადეთ აუცილებელი მოგერიების თეორიული საკითხების მიმოხილვის პარარელურად, განსაკუთრებული ყურადღება მიგვექცია საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკისათვის.

ზოგადად, აუცილებელი მოგერიება ერთ-ერთი უძველესი

სისხლისსამართლებრივი ინსტიტუტია.¹ ვფიქრობთ, ამ ინსტიტუტის ფესვები ბუნებით სამართალში უნდა ვეძიოთ. ყველა ადამიანი, რომელიც აღმოჩნდება ისეთი საზარელი არჩევანის წინაშე, როგორც არის არჩევანი, სხვისი ინტერესების ხელყოფასა და საკუთარი სიცოცხლის, თუ ჯანმრთელობის ხელყოფას შორის, სრულიად ლეგიტიმურად უნდა სარგებლობდეს უფლებით დაიცვას თავისი ინტერესები.²

ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში ხშირად აღნიშნავენ, რომ სისხლის სამართლის თეორია და პრაქტიკა იცნობს აუცილებელი მოგერიების ორ სახეს: აუცილებელი მოგერიება, რომელიც ქმედების მართლწინააღმდეგობას გამორიცხავს და აუცილებელი მოგერიება, რომელიც ბრალს გამორიცხავს ან ამსუბუქებს.³ აღნიშნული ფორმულირება ბოლომდე მართებული არ არის, საქმე იმაშია რომ აუცილებელი მოგერიება რომელიც ბრალს გამორიცხავს სხვა არაფერია, თუ არა ე.წ. მოჩვენებითი მოგერიება, ეს გახლავთ შემთხვევა, როდესაც მართლწინააღმდეგო თავდასხმა საერთოდ არ არსებობს და იგი მხოლოდ მომგერიებლის წარმოდგენაშია, ამიტომაც მოჩვენებითი მოგერიება საერთოდ არ განეკუთვნება აუცილებელი მოგერიების რომელიმე ფორმას.

აუცილებელი მოგერიების მთავარი არსი მდგომარეობას იმაში, რომ ნებისმიერ ადამიანს, უფლება აქვს ექსტრემალურ სიტუაციაში სიცოცხლის, ჯანმრთელობის თუ სხვა სოციალურად მნიშვნელოვანი სამართლებრივი ფასეულობის დასაცავად დააზიანოს თავდამსხმელი.⁴ ეს გახლავთ აუცილებელი მოგერიების ძალზე ზოგადი განმარტება და იმისათვის, რომ

აუცილებელი თავდაცვა არ გადაიზარდოს უფლებათა ბოროტად გამოყენებაში, მოქმედი კანონმდებლობა აწესებს გარკვეულ პირობებს აუცილებელი მოგერიების შესაფასებლად.

უპირველეს ყოვლისა, საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 28-ე მუხლის განმარტებით ცხადი ხდება შემდეგი გარემოებები: აუცილებელი მოგერიების უფლება შეიძლება გამოიყენოს მხოლოდ ფიზიკურმა პირმა აუცილებელი მოგერიების შემთხვევაში, მეორე მხარე ე.ი. თავდამსხმელი შეიძლება იყოს მხოლოდ ფიზიკური პირი, ვინაიდან მხოლოდ ფიზიკური პირის ქცევა შეიძლება იყოს მართლწინააღმდეგო.⁵ საინტერესოა კვალიფიკაციის თავისებურებები ცხოველის თავდასხმის შემთხვევაში. თუ პირი სპეციალურად დაგეშილ ცხოველს მიუშვებს ამა თუ იმ ადამიანის დასაზიანებლად, მაშინ ცხოველის მიმართ გამოყენებული ზომები შეფასდება აუცილებელ მოგერიებად. სხვა შემთხვევაში ცხოველის სპონტანური მოქმედებისას მისი დაზიანება უნდა შევასაოთ როგორც უკიდურესი აუცილებლობა.⁶ აუცილებელი მოგერიების უფლება არსებობს მაშინაც, როდესაც პირს შეუძლია, სხვა გზით აიცილოს შესაძლო ზიანი (დაუძახოს დასახმარებლად სხვა ადამიანებს, გამოიძახოს პოლიცია, გაიქცეს, დაიმალოს და ა.შ.). აუცილებელი მოგერიებით შესაძლოა დაცულ იქნას, როგორც სიცოცხლე, ისე ჯანმრთელობა და მათ შორის ქონებაც (მაგალითად, ნინოს ირაკლიმ გასტაცა ხელჩანდა, ნინო მას გაეკიდა, ხელი ჰკრა და ხელჩანთა დაიბრუნა, შედეგად ირაკლიმ მიიღო ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე დაზიანება). აუცილებელი მოგერიების უფლება შესაძლოა გამოვიყენოთ არა მხოლოდ საკუთარი, არამედ სხვისი სამართლებრივი სიკეთის დასაცავადაც (მაგალითად, რუსთაველზე სერიზობის

1 ნაჭყებია გ., 2007. სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი. გამოქვეყნებულია მერიდიანი, თბილისი, გვ. 244.
 2 Merriam, John J., 2010. Natural law and self-defense, Military law Review, pp 43-87.
 3 ნაჭყებია გ., 2007. სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი. გამოქვეყნებულია მერიდიანი, თბილისი გვ 244
 4 საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსი, 28 მუხლი, 1 ნაწილი, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე.

5 ნაჭყებია გ., 2007. სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი. გამოქვეყნებულია მერიდიანი, თბილისი, გვ. 248.
 6 იქვე.

დროს, ვახტანგმა დაინახა, როგორ დაესხა თავს ნინოს მძარცველი, ვახტანგმა მძარცველს ხელი ჰკრა, უკუბრუნდა და გადაარჩინა ნინო ძარცვას. შედეგად მძარცველმა მიიღო ჯანმრთელობის მსუბუქი დაზიანება).

იურიდიულ ლიტერატურაში გამოყოფენ აუცილებელი მოგერიების მართლზომიერების პირობებს – ე.ი. იმ თეორიულ/პრაქტიკულ კრიტერიუმებს, რომლებიც ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში გვეხმარება ზუსტად შევაფასოთ გვაქვს თუ არა სახეზე აუცილებელი მოგერება. ეს კრიტერიუმებია:

ა. აუცილებელი მოგერიების დროს ხელყოფა უნდა იყოს მართლსაწინააღმდეგო: მომგერიებლის მიმართ ამა თუ იმ პირის თავდასხმა აუცილებლად მართლსაწინააღმდეგო ხასიათს უნდა ატარებდეს. ამ შემთხვევაში საუბარია ცხადად მართლსაწინააღმდეგო ხასიათზე და სრულებით არა აქვს მნიშვნელობა მოქმედებს თუ არა თავდამსხმელი ბრალეულად.⁷ მაშინაც კი თუ პირს თავს ესხმის სულით ავადმყოფი ან 14 წელს მიუღწეველი, მას ჩვეულებრივად აქვს აუცილებელი მოგერიების უფლება. ამის საპირისპიროდ, მართლზომიერი ხელყოფის შემთხვევაში პირს მოგერიების უფლება არ წარმოეშობა. მაგალითად, პოლიციელი სთხოვს ქუჩაში გამვლელს უსაფრთხოების მიზნით გადავიდეს ქუჩის მეორე მხარეს და დაუმორჩილებლობის შემთხვევაში იღებს ზომებს მოქალაქის დასამორჩილებლად, ან პოლიციელი აკავებს ეჭვმიტანლის და სხვ. ამ ტიპის ინვაზია პირად თავისუფლებაში ვერ ჩაითვლება მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფად და შესაბამისად ასეთ შემთხვევაში პირს მოგერიების უფლება არ წარმოეშობა.⁸ დაუშვებელია აუცილებელი მოგერიების უფლების გამოყენება აუცილებელი მოგე-

რების წინააღმდეგ. სიტუაციაში როდესაც აღმოცენდება აუცილებელი მოგერიების უფლება ერთ-ერთი მხარე ყოველთვის მართლსაწინააღმდეგო მოქმედებს.⁹ მაგალითად, ზურას გვიან ღამით ქუჩაში თავს ესხმის მძარცველი, ზურა მოჭიდავეა და მძარცველს ურტყამს სახეში, მძარცველს ცხადია არ წარმოეშობა უფლება საპასუხოდ მოიგერიოს ზურა, რადგან იგი მართლსაწინააღმდეგოდ მოქმედებს ხოლო ზურა სამართლებრივ სიკეთეს იცავს.

ბ. ხელყოფა უნდა იყოს გარკვეული სოციალური მნიშვნელობის: საქართველოს სისხლისსამართლის კოდექსის მე-7 მუხლის მეორე ნაწილი, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობისაგან ათავისუფლებს მათ, ვინც ძალზე უმნიშვნელო ფორმით ხელყოფენ სისხლის სამართლის ნორმებით დაცულ სიკეთეს – მაგალითად, ირაკლიმ ჰიპერმარკეტში ჩუმად აიღო სალექი რეზინი. ცხადია, ფორმალურად სახეზე გვაქვს საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 177-ე მუხლით გათვალისწინებული დანაშაული, ქურდობა, მაგრამ ირაკლის სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა არ დაეკისრება ქმედების მცირე მნიშვნელობიდან გამომდინარე.¹⁰ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის მე-7 მუხლის მეორე ნაწილიადგენს ერთგვარ საზომს მთლიანად ქართული სისხლის სამართლისთვის, რაც თავისთავად გულისხმობს იმას, რომ მცირე მნიშვნელობის ხელყოფა არ ჩაითვლება მართლსაწინააღმდეგოდ და შესაბამისად, ადამიანს ასეთ შემთხვევაში არ წარმოეშობა აუცილებელი მოგერიების უფლება. მაგალითად, ირაკლი ჩუმად შეიპარა სოსოს ბაღში და იპარავდა სოსოს ბაღის ვაშლს, ამითი აღშფოთებული სოსო სანადირო თოფიდან ესვრის მას და კლავს.¹¹ ამ შემთხვევაში აუცილებელი მოგერიებასთან საქმე არ გვექნება,

7 ნაჭყებია გ., 2007. სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი. გამომცემლობა მერიდიანი, თბილისი, გვ. 246.

8 გამყრელიძე თ., 2005. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის განმარტება, საქართველოს კანონთა წიგნისა და საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე, თბილისი, გვ. 213.

9 იქვე, გვ. 217.

10 იქვე.

11 სსიპ საქართველოს ადვოკატთა ასოციაცია, 2010. ადვოკატთა საკვალიფიკაციო გამოცდის ტესტები (სისხლის სამართალი, ტომი II), თბილისი, გვ. 25.

ვინაიდან ხელყოფა იყო სოციალურად უმნიშვნელო.

ბ. ხელყოფა უნდა იყოს რეალური: აუცილებელი მოგერიების უფლების გამოყენებისათვის საჭიროა, რომ მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფა არსებობდეს რეალურად და არა მხოლოდ მომგერიებლის წარმოდგენაში.¹² თუ ხელყოფა მხოლოდ მომგერიებლის წარმოდგენაშია და რეალურად სახეზე არ გვაქვს შესაძლოა საქმე გვექონდეს მოჩვენებით მოგერიებასთან. მაგალითად, ნინომ გადაწყვიტა გახუმრობდა თავის მეგობარ გივის, მან გადაიკვა მძარცველის ფორმა და გივის დახვდა სადარბაზოსთან. ნინო სათამაშო იარაღით მოკვლით ემუქრებოდა გივის. გივიმ რეალურად ჩათვალა მუქარა, მან ვერც თავის გადაცმული მეგობარი იცნო, ხელი ჰკრა ნინოს რის შედეგადაც ეს უკანაკსნელი კიბეზე თავის დარტყმით გარდაიცვალა. ამ შემთხვევაში საქმე არ გვექნება აუცილებელ მოგერიებასთან რადგან თავდასხმა არ იყო რეალური და არც მართლსაწინააღმდეგო. შესაძლოა ვიმსჯელოთ მხოლოდ ბრალის გამომრიცხველ გარემოებაზე, ე.ი. საპატიო შეცდომაზე.

დ. ხელყოფა უნდა იყოს უმწუთიერი: როგორც ზემოთ უკვე ავღნიშნეთ აუცილებელი მოგერიება, ექსტრემალურ ვითარებაში აღმოცენებული მდგომარეობაა. შესაბამისად, ასეთ პირობებში ადამიანს სამართლებრივი სიკეთის დასაცავად დრო შეზღუდული აქვს. ამის ადექვატურად აუცილებელი მოგერიების უფლება შესაძლოა არსებობდეს მხოლოდ მაშინ როდესაც ხელყოფა არის იმწუთიერი.¹³ ხელყოფა იმწუთიერია, თუ ის დაუყოვნებლივ დაიწყება, უკვე დაიწყო ან მიმდინარეობს.¹⁴

ხელყოფასთან დაკავშირებით უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ საკმარისია არსებობდეს ხელყოფის აშკარა წინაპირობები – მაგალითად, გიორგი ნინოს უმიზნებს ცეცხლსასროლ იარაღს და ეს ესაა შესაძლოა ესროლოს მას. მნიშვნელოვანია იმის გააზრებაც, რომ ძირითადად ხელყოფა მოქმედებით ხორციელდება, თუმცა ეს სრულებით არ გამორიცხავს უმოქმედობით ხელყოფის განხორციელების შესაძლებლობას.¹⁵ მაგალითად, ლიანა და სოსო შეყვარებულები იყვნენ. ლიანამ სოსოსთან სახლში ღამე გაატარა და მეორე დილას როდესაც მას სახლში წასვლა სურდა, სოსომ მას კარი ჩაუკეტა და არ უშვებდა. ლიანას სრული უფლება აქვს გამოიყენოს აუცილებელი მოგერიების უფლება და სოსოსთვის თანაბომიერი ზიანის მიყენებით გაითავისუფლოს თავი.

აუცილებელი მოგერიებისას ძალზე დიდი მნიშვნელობა აქვს ისეთ მოცემულობას როგორც არის დრო. აუცილებელი მოგერიების უფლება წარმოიშობა იმ მომენტიდან, როდესაც სამართლებრივ სიკეთეს ემუქრება საფრთხე და წყდება მაშინ, როდესაც სამართლებრივი სიკეთე უკვე დაზიანებულია, თავდამსხმელი მოგერიებულია ან რაიმე სხვა მიზეზით თავდასხმა უკვე შეწყვეტილია. შესაბამისად ყველა მოქმედება, რომელიც ამ ფარგლებს გარეთ იქნება ჩადენილი ველარ შეფასდება აუცილებელ მოგერიებად. მაგალითად, ლევანი თავს ესხმის გოდერძის, მოკვლის მიზნით, გოდერძი ლევანს თავში ჩაარტყამს მძიმე ჩანთას, რის შემდეგაც ლევანი გონებას დაკარგავს, გაბრაზებული გოდერძი კიდევ ერთხელ ურტყამს ჩანთას თავში ლევანს შედეგად ლევანი გარდაიცვალა. გოდერძიმ ჩაიბინა განზრახ მკვლელობა. კიდევ ერთი მაგალითი, სერგომ შეიტყო, რომ ნუკრი მის მოკვლას აპირებს მეორე დღეს, სერგომ დაასწრო და ნუკრი მოკლა

12 ნაჭყებია გ., 2007. სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი. გამომცემლობა მერიდიანი, თბილისი, გვ. 247.
13 იქვე.
14 ვესელსი ი., ბოილკე ვ., 2012. სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, დანაშაული და მისი ავეგულება, 38 ვადამუშავებული გამოცემა, თბილისის უნივერსიტეტის

გამომცემლობა, გვ. 180.
15 იქვე, გვ. 247.

იმავე დღეს.¹⁶ ორივე შემთხვევაში სახეზეა განზრახ მკვლელობა რადგან ორივე ქმედება ჩადენილია მაშინ, როდესაც სამართლებრივი სიკეთის ხელყოფის საფრთხე არ არსებობდა.

2. მომგერიებელს სუბიექტურის მხარის მნიშვნელობა: აუცილებელი მოგერიების დროს, მომგერიებელს უთუოდ უნდა ამოძრავებდეს სამართლებრივი სიკეთის გულწრფელად დაცვის მიზანი. მაგალითად, ჯაბა ჩუმად მიეპარა დოდოს მოსაკლავად, დოდომ ისე რომ არაფერი იცოდა ჯაბას განზრახვის შესახებ სპონტანურად მოტრიალდა და თავად მოკლა ჯაბა.¹⁷ ამ შემთხვევაში დოდომ საერთოდ არ იცოდა ჯაბას მოქმედების შესახებ შესაბამისად მას არ ამოძრავებდა თავდაცვის მიზანი, მან სპონტანურად მოკლა ჯაბა. ამიტომ დოდოს ქმედება შეფასდება როგორც განზრახ მკვლელობა.

3. თავდაცვის ზომის თანაზომიერება თავდასხმის ხასიათთან: საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 28 მუხლის 4 ნაწილი აკეთებს ცალსახა დათქმას იმაზე, რომ მომგერიებლის მიერ თავდაცვისათვის გამოყენებული ზომები მეტნაკლებად თანაზომიერი უნდა იყოს თავდასხმის ხასიათთან და საშიშროებასთან. სწორედ ამ საზომზეა დამოკიდებული რამდენად შეფასდება ესა თუ იქ ქმედება აუცილებელ მოგერიებად და სწორედ ეს წარმოადგენს მსგავსი ქმედებების კვალიფიკაციის მთავარ კრიტერიუმს. ზოგად თეორიულ ქრილში ამ საკითზე მსჯელობა ძალზე ზედაპირული იქნება, ეს საკითხი ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა შეფასდეს. უნდა ითქვას ისიც, რომ ყოველთვის, როდესაც ხდება, მაგალითად, თავდაცვის ფარგლებში ჩადენილ ქმედებაზე მსჯელობა,

სახეზე გვაქვს ერთგვარი გრადაციის კვალიფიკაციისას, პირველ რიგში თუ გამოირიცხება თავდაცვა შემდგომ ხდება მსჯელობა აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებით ჩადენილ დანაშაულზე თუ ესეც გამოირიცხება მაშინ დიდი ალბათობით საქმე გვაქვს განზრახ დანაშაულთან.

აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობაში მყოფ პირს უფლება აქვს დააზიანოს მხოლოდ თავდამსხმელი და არა მესამე პირი/პირები. აუცილებელი მოგერიების უფლების განხორციელების დროს, მომგერიებელმა უნდა შეარჩიოს თავდასხმის აღსაკვეთად ვარგისი საშუალება და მეტნაკლებად თავდაცვისათვის ყველაზე უფრო დანდობადი მეთოდი. მაშასადამე, მომგერიებელმა ასეთ დროს ყოველთვის ისეთი მეთოდით უნდა დაიცვას თავი, რომელიც თავისი ხასიათიდან გამომდინარე, ყველაზე ნაკლებ ზიანს გამოიწვევს თავდამსხმელისათვის.¹⁸

განსაკუთრებული ყურადღების ღირსია ქონების დაცვის მიზნით აუცილებელი მოგერიების უფლების გამოყენება. საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსის 28 მუხლის მესამე ნაწილი ადგენს ქონების დაცვის მიზნით აუცილებელი მოგერიების გამოყენების სამართლებრივ საფუძვლებს. ცალსახაა, რომ ჩვენი კანონმდებლობა უშვებს შესაძლებლობას აუცილებელი მოგერიების უფლება გამოყენებულ იქნას მატერიალური სიკეთის, ქონების დასაცავად. ამოსავალი პირობა რასაც ჩვენი კოდექსი ამ შემთხვევაში აწესებს გახლავთ შემდეგი: მომგერიებელმა ხელმყოფის დაზიანება უნდა განახორციელოს ქონების გადარჩენის მიზნით, მოგერიება უნდა განხორციელდეს უშუალოდ ხელმყოფის ხელში ქონების გადასვლისთანავე, მოგერიება გამართლებულია მხოლოდ

16 სსიპ საქართველოს ადვოკატთა ასოციაცია, 2010. ადვოკატთა საკვალიფიკაციო გამოცდის ტესტები (სისხლის სამართალი, ტომი II), თბილისი, გვ. 40.

17 სსიპ საქართველოს ადვოკატთა ასოციაცია, 2010. ადვოკატთა საკვალიფიკაციო გამოცდის ტესტები (სისხლის სამართალი, ტომი II), თბილისი, გვ. 40.

18 ვესელსი ი. ბოილკე ვ., 2012. სისხლის სამართლის ზოგადი ნაწილი, დანაშაული და მისი აგებულება, 38 გადაამუშავებული გამოცემა, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, გვ. 184.

მაშინ, როდესაც ქონების გადარჩენა, დაბრუნება ჯერ კიდევ შესაძლებელია. შესაბამისად, გარკვეული მატერიალური სიკეთით გაქცეული ქურდი, ზოგადი წესით წარმოშობს აუცილებელი მოგერიების უფლებას.¹⁹

თანამედროვე სისხლის სამართალში განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა აუცილებელი მოგერიების უფლების სოციალურ-ეთიკურ შეზღუდვებს. აღნიშნული შეზღუდვები ზღუდავენ აუცილებელი მოგერიების უფლებას ცალკეულ შემთხვევებში:²⁰ აუცილებელი მოგერიების უფლება უპირველესად შეზღუდულია უმნიშვნელო ხელყოფის დროს, რომელიც ზემოთ დეტალურად განვიხილეთ. აუცილებელი მოგერიების უფლება ასევე იზღუდება ფსიქიურად შეურაცხი პირის ან ბავშვის მიერ განხორციელებული ხელყოფის დროს, ბუნებრივია ასეთ შემთხვევაში, ზოგადი ჰუმანურობიდან და სალი აზრიდან გამომდინარე მოგერიებისას გამოყენებული ძალა უნდა იყოს უფრო სუსტი და მეტი აქცენტი გაკეთდეს თავდაცვით ზომებზე, ნაკლებად იქნას გამოყენებული ზიანის მიმყენებელი მეთოდები.²¹ ახლო ნათესაურ ან მეგობრულ ურთიერთობებში მყოფი ადამიანების მხრიდან განხორციელებული ხელყოფისას, ახლობელისათვის ზიანის მიყენებისას პირი უნდა მოერიდოს და მეტად მიმართოს თავდაცვით ზომებს.²² პროვოკაციით გამოწვეული ხელყოფის დროს ასევე შეზღუდულია აუცილებელი მოგერიების უფლების გამოყენება.²³

სისხლის სამართლის თეორია იცნობს აუცილებელი მოგერიების პროვოკაციის ცნებას. შემთხვევა, როდესაც პირს შეგნებულად მიჰყავს მეორე ადამიანი ისეთ მდგომარეობაში, რომ იგი თავს დაესხას მას, რათა ამ პროვოკაციით ისარგებლოს

და მოიგერიოს თავდასხმა – მიაყენოს მას გარკვეული ზიანი ან სულაც მოკლას იგი.²⁴ მაგალითად, რამაზს დიდი ხანია უნდოდა ვახტანგის მოკლვა. ამ მიზნით მან გადაწყვიტა, ისე მოეკლა ვახტანგი, რომ თავად რაიმე ტიპის პასუხისმგებლობა არ დაკისრებოდა. იგი მივიდა ვახტანგთან და უშვერი სიტყვებით აგინა მას. ამაზე აღშფოთებული ვახტანგი თავს დაესხა რამაზს, რა დროსაც მან დრო იხელთა და მოკლა იგი თავდაცვის დროს. მიუხედავად წინა პროვოკაციული ქცევისა, ვფიქრობთ, რომ აღნიშნული შემთხვევაც უნდა გაუთანაბრდეს აუცილებელ მოგერიებას. თუმცა ამ საკითხზე ქართულ იურიდიულ ლიტერატურაში განსხვავებული პოზიციაც გვხვდება.

ერთ-ერთი ურთულესი საკითხი აუცილებელი მოგერიების კვალიფიკაციისას გახლავთ მისი გამიჯვნა ერთი მხრივ აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს გადაცილებით ჩადენილი ქმედებისა და მეორე მხრივ განზრახი ქმედებისაგან, როგორცაა განზრახ მკვლელობა ან/და ჯანმრთელობის ამა თუ იმ ხარისხის დაზიანება. ჩვენი აზრით მთავარი სიტყვა ამ საკითხში სასამართლო პრაქტიკას ეკუთვნის. სწორედ ამიტომ, წინამდებარე კვლევაში მიმოვიხილავთ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს პრაქტიკას ამ საკითხზე. უზენაესი სასამართლო წარმოადგენს საბოლოო ინსტანციას, რომლის გადაწყვეტილებები ერთგვაროვანი პრაქტიკის დამკვიდრებისკენ არის მიმართული. ამ მხრივ ძალზე საინტერესოა საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2006 წლის 2 ივნისის საქართველოს უზენაესი სასამართლოს განჩინება აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს გადაცილებით ჩადენილ მკვლელობასთან დაკავშირებით.²⁵ ზ. წიწილაშვილი მუშაობდა თელავის რაიონის სოფელ კისისხევში არსებულ, ერთ-ერთ ღვინის ქარხანაში,

19 იქვე, გვ. 180.
20 ტურავა მ., 2011. სისხლის სამართალი, ზოგადი ნაწილი (წიგნი პირველი) დანაშაულის მოძღვრება. გამომცემლობა მერიდიანი, თბილისი, გვ.365.
21 იქვე, გვ 366.
22 იქვე, გვ. 366-367.
23 იქვე, გვ. 367-368.

24 იქვე, გვ. 373-375.
25 საქართველოს უზენაესი სასამართლო, 2006 წლის 2 ივნისის განჩინება, საქმის ნომერი 115-აპ.

ინჟინერ-მშენებლის პოზიციაზე. 2004 წლის 4 ივნისს წინილაშვილი, კომპანიის დირექტორის მითითებით მივიდა ქარხნის დარაჯებთან და სთხოვა მათ ეზოში არსებული ელექტროგანათების გამორთვა. ქარხნის მცველებმა, გ. ლამაზაშვილმა და შ. ქოროლიშვილმა აუხსნეს მას, რომ განათებას გამორთავდნენ მას შემდეგ, რაც მათთან სტუმრად მყოფი პირები ტერიტორიას დატოვებდნენ, რეალურად მათ არ გამორთეს ელექტროგანათება. მეორე დღეს წინილაშვილი ისევ დირექტორის მითითებით მივიდა დარაჯებთან და უთხრა, რომ მათ დირექტორი იბარებდა. ქარხნის დირექტორი განაწყენებული იყო დარაჯების დაუმროჩილებლობით და უთხრა ყარაულებს, რომ სამსახურიდან გაუშვებდა. აღნიშნული საუბრის დასრულების შემდეგ, ქარხნის ეზოში გამოსულ წინილაშვილს, დირექტორისთვის ამბის მითითებით განაწყენებულმა ლამაზაშვილმა შეაგინა და მუშტი დაარტყა სახეში, წინილაშვილი დარტყმის შედეგად ძირს დაეცა, ლამაზაშვილი მას ზემოდან დააჭდა და ცემა გააგრძელა, თან მოკვლით ემუქრებოდა. წინილაშვილი ფიქრობდა, რომ მის სიცოცხლე საფრთხე ემუქრებოდა, მან ქამრიდან მოიხსნა საკეცი დანა და ორჯერ დაარტყა ლამაზაშვილს მოგერიების მიზნით. დარტყმის შედეგად, ლამაზაშვილმა მისი ცემა შეწყვიტა თუმცა მიადგა ისეთი ტიპის დაზიანებები, რომ მისი გადარჩენა სწრაფი სისხლდების გამო ვეღარ მოხერხდა. თელავის რაიონულმა სასამართლომ ქმედება დააკვალიფიცირა როგორც მკვლელობა აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს გადაცილებით, სააპელაციო სასამართლომ კვალიფიკაცია უცვლელი დატოვა, უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილება კვალიფიკაციის ნაწილში არ შეცვლილა. ყველაზე საინტერესოა სასამართლოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილების არგუმენტაცია. კერძოდ, სასამართლომ ხაზი გაუსვა შემდეგ გარემოებებს: საკეცი დანის მოქნევით წინილაშვილმა აშკარად გადაამეტა

აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს, რადგან ლამაზაშვილი უიარაღოდ იყო. 40 მეტრის მოშორებით იმყოფებოდნენ ქოროლიშვილი და ქარხნის დირექტორი, რომელთაც შეეძლოთ ლამაზაშვილის თავდასხმის მოგერიება, წინილაშვილმა უსაფუძვლოდ მიიჩნია, რომ მის სიცოცხლესა და ჯანმრთელობას რეალური საფრთხე ემუქრებოდა და ამის გამო ორჯერ დაარტყა დანა ლამაზაშვილს, არის აშკარა შეუსაბამობა იმ მოსალოდნელ ზიანს, რომელიც წინილაშვილს შეიძლებოდა მისდგომოდა და თავდაცვის შედეგად დამდგარ ზიანს შორის ე.ი. ადამიანის სიკვდილს შორის, შეუსაბამობა თავდასხმის ხერხსა და საშუალებასა და თავდაცვის ხერხსა და საშუალებას შორის.

აუცილებელი მოგერიების ფარგლები ხაზგასმულია საქართველოს უზენაესი სასამართლოს 2011 წლის გადაწყვეტილებაშიც. ერეკლე ჩინჩალაძე და ზურაბ ცაავა ზესტაფონის ერთ ერთ სოფელში ცხოვრობდნენ, ისინი დიდი ხანია იცნობდნენ ერთმანეთს. 2011 წლის 15 აგვისტოს, ერეკლე ჩინჩალაძემ შეაგინა ზურას შვილებს ნინოს და გოგას. ზურა გამოექომაგა მათ და კამათი უკვე ერეკლესა და ზურას შორის გაგრძელდა. ზურამ ერეკლეს დაარტყა, ერეკლე შეეცადა ხელი ეკრა მისთვის და წაექცია, მაგრამ ზურამ კვლავ გააგრძელა მისი ცემა. დარტყმის საპასუხოდ ერეკლემ რკინის ნიჩაბი ჩაართა ზურას თავში, შედეგად ამ უკანაქსნელმა მიიღო ჯანმრთელობის ნაკლებად მძიმე დაზიანება. საკასაციო პალატა მიიჩნევს, რომ ასეთ პირობებში ერეკლეს მართალია შეექმნა ზურას აგრესიისაგან თავის დაცვის საჭიროება და მისი მოგერიების აუცილებლობა, მაგრამ მასზე თავდასხმა არ იყო ისეთი ინტენსივობის და არ ატარებდა ისეთ საშიშ ხასიათს, რაც საჭიროს გახდიდა ამ პირის მოსაგერიებლად ლითონის, თხელი, მძიმე, მჭრელპირიანი ნიჩბის გამოყენებას და მის ჩართვას სიცოცხლისათვის საშიშ ადგილას – თავში. სასამართლო მიიჩნევს, რომ ერეკლეს ზურას მოგე-

რიება თავისუფლად შეეძლო უფრო ნაკლებად დამაზიანებელი თავდაცვითი მოქმედებით.²⁶ აუცილებელი მოგერიების ფარგლებზე მსჯელობა გვხვდება საქართველოს უზენაესი სასამართლოს კიდევ ერთ გადაწყვეტილებაში. მიშა შანშიაშვილი და შალვა წიკლაური, ხაშურის რაიონის სოფელ ცხრამურში ცხოვრობდნენ. 2012 წლის 21 მარტს, ბიჭები იმყოფებოდნენ სოფლის მოედანზე და უყურებდნენ ფეხბურთს. მიშამ შალვას დაუძახა და დალევა შესთავაზა. შალვამ უარი უთხრა რადგან მეორე დღეს სამსახურში იყო წასასვლელი. მიშა ნასვამი იყო და შალვას ჩხუბი დაუწყო. შალვა გაერიდა მიშას რათა სიტუაცია უფრო მეტად არ დაძაბულიყო. მეორე დღეს შალვა მივიდა მიშასთან სახლში და კითხა რა უნდოდა წინა დღეს, მიშამ აუხსნა მას, რომ ძალიან ნასვამი იყო და არაფერი ახსოვდა. შალვამ კატეგორიულად სთხოვა მიშას მსგავსი რამ მის მიმართ აღარ გაემეორებინა. ამით დასრულდა მათი შეხვედრა, ისინი შერიდგნენ და ერთმანეთს ხელი ჩამოართვეს. შალვა წავიდა სამსახურში, იგი ღვინის კომპანიაში მუშაობდა მეველედ. 2012 წლის 22 მარტს, მეგობართან ვახშობის შემდეგ, მიშამ დალია და კვლავ უნდოდა ქეიფის გაგრძელება, მან აიღო ორი ცალი ჭიქა, ორი ლიტრი ღვინო და გარეთ გავიდა დალევისთვის პარტნიორის მოსაძებნად. ამ დროს მას შეხვდა სამსახურიდან დაბრუნებული შალვა წიკლაური და შესთავაზა დაელიათ ერთად. ბიჭები ახლოს მდებარე სააგარაკე სახლში წავიდნენ დასალევად. მიშამ დაასხვა ღვინო და შალვას ერთი და იგივე სადღეგრძელოს სამჭერ დალევა მოსთხოვა, შალვამ ცოტა მოსვა რადგან იგი სამსახურში უნდა დაბრუნებულიყო. მიშა საკმაოდ აგრესიულად იქცეოდა და აშკარად ჩხუბის

საბაბს ეძებდა. მიშა ძალიან ნასვამი, ხოლო შალვას მხოლოდ ერთი ჭიქა ჰქონდა დალეული. კონფლიქტის თავიდან აცილების მიზნით შალვა ფეხზე წამოდგა და წასვლა დააპირა, გაბრაზებულმა მიშამ მას ცემა დაუწყო. შალვამ ამის საპასუხოდ მჭრელი ლითონის იარაღით ზურგის არეში არაერთი ჭრილობა მიაყენა მას. შედეგად მიშამ გონება დაგარკა. შალვამ ჩათვალა, რომ იგი მოკვდა და დატოვა იქაურობა. მიშა უახლოეს სამედიცინო პუნქტში იქნა გადაყვანილი და დროული სამედიცინო ჩარევით შესაძლებელი გახდა მისი გადარჩენა. ქვემდგომი ინტანციების სასამართლოს გადაწყვეტილებათა საფუძველზე შალვას ქმედება დაკვალიფიცირდა როგორც განზრახ მკვლელობის მცდელობა. მსჯავრდებულმა საკასაციო საჩივარი შეიტანა საქართველოს უზენაეს სასამართლოში და მოითხოვა კვალიფიკაციის შეცვლა. საკასაციო პალატამ გაიზიარა მსჯავრდებულის პოზიცია იმასთან დაკავშირებით, რომ მომხდარი შემთხვევის დროს შალვა იმყოფებოდა აუცილებელი მოგერიების მდგომარეობაში რა დროსაც მან აშკარად გადააცილა კანონით გათვალისწინებულ დაცვის ფარგლებს რამაც გამოიწვია მძიმე შედეგი და აქედან გამომდინარე არ არსებობს საფუძველი განზრახ მკვლელობის მცდელობით ქმედების კვალიფიკაციის. მართალია, დაზარალებულ მიხეილ შანშიაშვილს აღენიშნებოდა მძიმე ხარისხის დაზიანებები, მაგრამ თავად შალვა წიკლაურიც არ ყოფილა დაზიანებების გარეშე. ექსპერტიზის დასკვნის საფუძველზე მას აღენიშნებოდა სისხლნაჟღენთი მარცხენა წარბის გარე კიდეში, არაერთი დაზიანება ხელის და თითების არეში და დაზიანება ქვედა ყბის მარჯვენა ნახევარში. პალატის აზრით შალვას დაზიანებები მიუთითებს მიხეილ შანშიაშვილის ფიზიკურ უპირატესობაზე. ჩხუბის დროს მან კუთხეში მიაგდო შალვა. იგი წაქცეულ მდგომარეობაში კედელზე ნახევრად იყო მიყუდებული და ცდილობდა თავი დაეცვა მიხეილ შანშიაშვილისაგან,

26 ელექტრონული წყარო: საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ოფიციალური ვებ გვერდი: <http://www.supremecourt.ge/>, უზენაესი სასამართლოს გადაწყვეტილებები სისხლის სამართლის საქმეებზე: <http://www.supremecourt.ge/court-decisions/criminal-cases/>.

რომელიც მას ზემოდან დააჭდა და ხელეხს ურტყამდა. შალვამ აღიქვა, რომ მიშასაგან სერიოზული საფრთხე ემუქრებოდა და იქვე არსებული გამოძიებით დუადგენელი რკინის საგნით მიაყენა მას მრავლობითი დაზიანებები – კისრის, ზურგის, მარცხენა ილლიისა და მხარის არეში. პალატამ მიიჩნია, რომ სახეზე იყო ჯანმრთელობის დაზიანება აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს გადაცილებით. მართალია, შალვა წიკლაურს დაზარალებულის მხრიდან შეექმნა აგრესიისისაგან თავის დაცვის საჭიროება და აღმოჩნდა მოგერიების მდგომარეობაში, მაგრამ აქვე ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ მასზე თავდასხმა არ იყო ისეთი ინტენსივობის და არ ატარებდა ისეთ საშიშ ხასიათს სიცოცხლისა და ჯანმრთელობისათვის. პალატამ ყურადღება მიაქცია იმ გარემოებას, რომ შალვა იყო სრულიად ფხიზელი მაშინ, როდესაც მიშა იყო ძლიერ ნასვამი, შალვა იყო შეიარაღებული მჭრელი საგნით, იმ ფონზე, როდესაც მიშა იყო ყოველგვარი იარაღის თუ საგნის გარეშე. შესაბამისად, პალატა მიიჩნევს, რომ ყოველივე ეს არ ქმნიდა ისეთ უკიდურეს ვითარებას, რაც აუცილებელს გახდიდა მიშას მოსაგერიებლად ლითონის მჭრელი საგნის გამოყენებას და პირისათვის მძიმე ხარისხის დაზიანების მიყენებას. პალატას მიაჩნია, რომ შექმნილი მდგომარეობის გამო მსჯავრდებული აღმოჩნდა აშკარა შეუსაბამობაში თავდასხმის ხასიათსა და საშიშროებასთან.²⁷

აუცილებელი მოგერიების კვალიფიკაციის პრობლემურ ასპექტებზე საუბრისას არ შეიძლება არ მიმოვიხილოთ საქართველოს უზენაესი სასამართლოს დიდი პალატის გადაწყვეტილება ამ საკითხზე. ირაკლი დონაძე, ალექსადრე დევიძემ დუტა ჭკადუამ და გიორგი რობაქიძემ მანქანაში ჩაისვეს, წაყვანა შესთავაზებ. ირაკლი მანქანის სალონში უკან დაჭდა ხოლო დევიძე მანქანას მართავდა. მანქანაში ყოფნისას, დევიძემ

და ჭკადუამ დონაძეს მიაყენეს სიტყვიერი და ფიზიკური შეურაცხყოფა. ისინი დონაძეს მოკვლით ემუქრებოდნენ. დონაძემ კარგად იცოდა, რომ ორივე კრიმინალური სამყაროს წამრომადგენლები იყვნენ და დევიძე იძებნებოდა კიდევ დანაშაულის ჩადენისათვის და ის ყოველთვის შეიარაღებული დადიოდა. ამიტომამ დონაძემ სთხოვა მათ მანქანის გაჩერება, მანქანის გაჩერების შემდეგ დაწყებული კამათის გამო ჭკადუამ ამოიღო იარაღი და მოკვლით დაემუქრა დონაძეს. დონაძემ სცადა მისთვის იარაღის წართმევა რა დროსაც იარაღი შემთხვევით გავარდა და ტყვია მოხდვა როგორც თავად დონაძეს ასევე იქვე მჭდომ რობაქიძეს, ეს უკანაკსნელი გარდაიცვალა. შეშინებულმა დონაძემ ისარგებლა ჭკადუას სიმთვარლით და წაართვა მას პისტოლეტი, ასევე რამდენჯერმე ესროლა რადგან ფიქრობდა, რომ მას მეორე იარაღიც ჰქონდა. ამის შემდეგ იგი გადმოვიდა მანქანიდან და დატოვა იქაურობა. აღნიშნულ საქმეში საკვანძოა იარაღის წართმევის შემდეგ შეწყდა თუ არა დონაძისთვის აუცილებელი მოგერიების უფლება? დიდმა პალატამ მიიჩნია, რომ მიუხედავად იარაღის წართმევისა, საფრთხე, რომელიც ამ დროს დონაძეს ემუქრებოდა ჯერ კიდევ არ გახლდათ ამოწურული და ამის გამო დონაძეს კვლავ ჰქონდა უფლება გამოეყენებინა მოგერიების უფლება, რადგან დონაძეზე თავდასხმა შესაძლებელია განხორციელებულიყო იარაღის გარეშეც, ამისი ყველა წინაპირობა არსებობდა მანამდე. შესაბამისად დიდმა პალატამ დონაძის მიერ ჩადენილი ქმედება შეაფასა როგორც აუცილებელი მოგერიება.²⁸

სასამართლო პრაქტიკის მიმოხილვის შემდეგ ცხადი ხდება, აუცილებელი მოგერიების ფარგლების გადაცილებისას,

27 საქართველოს უზენაესი სასამართლო, 2012 წლის 26 დეკემბრის განაჩენი, საქმის ნომერი 349-აპ-12.

28 ელექტრონული წყარო: საქართველოს უზენაესი სასამართლოს ოფიციალური ვებ გვერდი: <http://www.supremecourt.ge/>, უზენაესი სასამართლოს დიდი პალატის გადაწყვეტილებები სისხლის სამართლის საქმეებზე: <http://www.supremecourt.ge/court-decisions/decisions-of-the-grand-chamber/criminal-cases/>.

ამოსავალია შეესაბამება თუ არა მომგერიებლის მიერ გამოყენებული თავდაცვის ზომა მასზე განხორციელებულ თავდასხმას და საშიშროებასთან. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, პირის მიერ მოგერიებისას გამოყენებული ზომები უნდა იყოს თავდასხმის ინტენსივობისა და საშიშროების საპირწონე. სასამართლო პრაქტიკის მიმოხილვით შეგვიძლია ასევე გამოვყოთ ის ძირითადი კრიტერიუმები, რომლითაც სასამართლო ზომავს მოგერიების შესაბამისობას განხორციელებულ თავდასხმასთან. ეს კრიტერიუმებია:

თავდაცვის დროს გამოყენებული საშუალება: სასამართლო ხშირად მიუთითებს მომგერიებლის მიერ გამოყენებული საშუალების შეუსაბამობაზე. იმ ფონზე, როდესაც თავდამსხმელი უიარაღოდ არის და მომგერიებელს რაიმე ტიპის საშუალება (დანა, ცეცხლსასროლი იარაღი, მჭრელ პირიანი საგანი, ნიჩაბი და ა.შ.) აქვს თან, სასამართლო იხრება აუცილებელი მოგერიების ფარგლებს გადაცილებით ჩადენილი დანაშაულისკენ. რადგან მიიჩნევა, რომ ძალები აშკარად არათანაბარი იყო.

თავდასხმელის მდგომარეობა: სასამართლო დიდ ყურადღებას აქცევს იმას თუ რა მდგომარეობაშია თავდამსხმელი, რამდენად აქვს მას უნარი გამოიყენოს ფიზიკური ძალები. მაგალითად თავდამსხმელის ძლიერი სიმთვრალის პირობებში, სასამართლო მოუწოდებს მომგერიებელს გამოიყენოს მაქსიმალურად დანდობადი მეთოდები რადგან მიიჩნევა, რომ ძლიერი ნასვამობის დროს ადამიანს წინააღმდეგობის გაწევის უნარები შესუსტებული აქვს. არანაკლებ დიდი მნიშვნელობა ენიჭება, თავდამსხმელის ფიზიკურ სიძლიერესაც, რაც უფრო ძლიერია თავდამსხმელი და რაც უფრო დიდი სხვაობაა თავდამსხმელის ფიზიკურ შესაძლებლობასა და მომგერიებლის შესაძლებლობას შორის, მით მეტად უკიდურესი ზომების გამოყენების უფლება ეძლევა მომგერიებელს.

გარემო-პირობები: აუცილებელი მოგერიებასთან მიმართებაში ცალსახაა, რომ პირს მოგერიების უფლება აქვს მაშინაც, როდესაც მას შეუძლია დაუძახოს სხვა ადამიანებს საშველად. თუმცა, მაინც დიდი მნიშვნელობა აქვს მოგერიება უკაცრიელ ადგილას ხდება თუ ისეთ ადგილას სადაც სხვა ადამიანები არიან. როგორც ზემოთ ერთ-ერთ სასამართლო გადაწყვეტილებაში მითითებულია, თავდასხმა იმ ფონზე მიმდინარეობდა, როდესაც ირგვლივ სხვა ადამიანები იყვნენ და უკიდურესად აგრესიული თავდაცვის მეთოდების გამოყენების აუცილებლობა არ არსებობდა;

თავდასხმის საშიშროება: ცხადია, აუცილებელი თავდაცვის მდგომარეობაში აღმოჩენილი ადამიანი უკიდურესად ექსტრემალურ პირობებში იმყოფება. მიუხედავად ამისა, სისხლის სამართლის ნორმები მაინც ავალდებულებენ ასეთ ადამიანს გაიაზროს რა საშიშროებასთან აქვს მას საქმე, საფრთხე ემუქრება მის სიცოცხლეს, ჯანმრთელობას. თუ არის რისკი იმისა, რომ მიიღოს რიგითი უმნიშვნელო ნაკაწრები. სწორედ ამ საფრთხის გაცნობიერების საფუძველზე უნდა შეარჩიოს ადამიანი თავდაცვის რამდენად უკიდურეს ზომას გამოიყენებს.

საფრთხის არსებობა იარაღის წართმევით არ ამოიწურება: საქართველოს უზენაესი სასამართლოს დიდი პალატის გადაწყვეტილებით ცხადი გახდა, რომ ცალკეულ შემთხვევაში შესაძლოა, საქმე გვექონდეს გარემოებასთან, როდესაც მართლსაწინააღმდეგო ხელყოფა არ მთავრდება იარაღის წართმევით. შესაძლოა, თავდამსხმელს მომგერიებელმა წაართვას იარაღი, მაგრამ შექმნილი სიტუაციიდან გამომდინარე, მაღალი ალბათობით არსებობდეს იმისი წინაპირობები, რომ თავდამსხმელი სხვა მეთოდით ეცადოს მომგერიებლის მოკვლას, ადამიანის სიცოცხლის ხელყოფა ხომ უიარაღოდ, სხვა მეთოდებითაც არის შესაძლებელი. ამიტომაც, იარაღის წართმევის შემთხვევაში მარ-

თლსაწინააღმდეგო ხელყოფა ცალსახად ამოწურულად არ უნდა ჩაითვალოს.

კვლევის დასასრულს, გვსურს ავღნიშნოთ, რომ სისხლის სამართლის საკითხების ფუნდამენტური ანალიზისათვის აუცილებელია სასამართლო გადაწყვეტილებების დეტალური გაცნობა. ნორმა ზოგად აბსტრაქტული ქცევის წესია, რომელიც სწორედ სასამართლო გადა-

წყვეტილებებში ჰპოვებს კონკრეტულ გამოვლინებას. ამიტომ ნებისმიერი საკვანძო საკითხის ანალიზისთვის და ზოგადად სამართლის ფუნდამენტური დისციპლინების სწავლებისათვის თეორიისა და სასამართლო პრაქტიკის სინთეზს უდიდესი მნიშვნელობა ენიჭება.

ბაზოყენებული ლიტერატურა:

1. დონჯაშვილი თ., 2002. საქართველოს სისხლის სამართალი (ზოგადი ნაწილი). გამომცემლობა თბილისი.
2. Fuller Lon L. Harvard Law Review Vol. 62, No. 4, February 1949. The case of the speluncean explorers.

LEGAL CHARACTERIZING OF SELF-DEFENSE (GENERAL ANALYSIS OF SUPREME COURT DECISIONS)

Tatia Dolidze

*Doctor of law,
Assistant-professor at European university, Georgian
national university and
East European University, Head of the legal department
at Financial and legal Consulting Group*

KEY WORDS: Defence, Criminality, Attack

RESUME

Self-defense is one of the oldest circumstance, excluding criminal responsibility. In some cases, it is quite difficult to separate self-defense from criminal behavior. For assessment, we have to consider not only theoretical basis of self-defense, but also, arguments given in court decisions. Georgian case law comprises some interesting decisions on self-defense.

According to the analysis of Georgian case law, it is clear that with regard to the qualification of self-defense it is important to measure an act of the person acting in self-defense with the character and the threat of assault. In this case, main criteria are, physical skills of the person acting in self-defense and of the assailant, drunkenness, weapon/measures used for defense, conditions of defense etc.

NOTES:

1. Nackebia G., 2007. General part of criminal law. Meridiani, Tbilisi, p 244. (In Georgian)
2. Merriam, John J., 2010. Natural law and self-defense, Military law Review, pp 43-87. (In English)
3. Nackebia G., 2007. General part of criminal law. Meridiani, Tbilisi, p 244. (In Georgian)
4. Criminal Code of Georgia, 28 article, 1 part, Legislative Herald of Georgia. (In Georgian)
5. Nackebia G., 2007. General part of criminal law. Meridiani, Tbilisi, p 248. (In Georgian)
6. Nackebia G., 2007. General part of criminal law. Meridiani, Tbilisi, p 248. (In Georgian)
7. Nackebia G., 2007. General part of criminal law. Meridiani, Tbilisi, p 246. (In Georgian)
8. Gamkrelidze O. 2005. Commentaries on Criminal code of Georgia, Book of law of Georgia and legislative herald of Georgia, p 213. (In Georgian)
9. Gamkrelidze O. 2005. Commentaries on Criminal code of Georgia, Book of law of Georgia and legislative herald of Georgia, p 217. (In Georgian)
10. Gamkrelidze O. 2005. Commentaries on Criminal code of Georgia, Book of law of Georgia and legislative herald of Georgia, p 217. (In Georgian)
11. Georgian bar association, 2010. Tests (criminal law, volume II), Tbilisi. p 25. (In Georgian)
12. Nackebia G., 2007. General part of criminal law. Meridiani, Tbilisi, p 247. (In Georgian)
13. Nackebia G., 2007. General part of criminal law. Meridiani, Tbilisi, p 247. (In Georgian)
14. Vecels i. Biolke v. 2012. Introduction to criminal law, crime and its structure, 38th edition, Tbilisi State University, p 180. (In Georgian)
15. Vecels i. Biolke v. 2012. Introduction to criminal law, crime and its structure, 38th edition, Tbilisi State University, p 247. (In Georgian)
16. Georgian bar association, 2010. Tests (criminal law, volume II), Tbilisi. p 40. (In Georgian)
17. Georgian bar association, 2010. Tests (criminal law, volume II), Tbilisi. p 40. (In Georgian)
18. Vecels i. Biolke v. 2012. Introduction to criminal law, crime and its structure, 38th edition, Tbilisi State University, p 184. (In Georgian)
19. Vecels i. Biolke v. 2012. Introduction to criminal law, crime and its structure, 38th edition, Tbilisi State University, p 180. (In Georgian)
20. Turava M., 2011. Criminal law, General part (First part), Doctrine on Crime, Meridiani, Tbilisi. p 365. (In Georgian)
21. Turava M., 2011. Criminal law, General part (First part), Doctrine on Crime, Meridiani, Tbilisi. p 366. (In Georgian)
22. Turava M., 2011. Criminal law, General part (First part), Doctrine on Crime, Meridiani, Tbilisi. p 366-367. (In Georgian)
23. Turava M., 2011. Criminal law, General part (First part), Doctrine on Crime, Meridiani, Tbilisi. p 367-368. (In Georgian)
24. Turava M., 2011. Criminal law, General part (First part), Doctrine on Crime, Meridiani, Tbilisi. p 373-375. (In Georgian)
25. Supreme Court of Georgia, 2.06.2006, Case number: 115-Ap. (In Georgian)

- 26. Internet Source: Supreme Court of Georgia, Official Web-site: <http://www.supremecourt.ge/>, Criminal law cases: <http://www.supremecourt.ge/court-decisions/criminal-cases/>. (In Georgian)
- 27. Supreme Court of Georgia, 26.12.2012, Case number: 349-Ap-12. (In Georgian)
- 28. Internet Source: Supreme Court of Georgia, Official Web-site: <http://www.supremecourt.ge/>, Grand Chamber decisions on criminal on cases: <http://www.supremecourt.ge/court-decisions/decisions-of-the-grand-chamber/criminal-cases/>. (In Georgian)

BIBLIOGRAPHY:

- 1. Donjashvili T., 2002. Criminal law of Georgia (General part), Tbilisi. (In Georgian)
- 2. Fuller Lon L. Harvard Law Review Vol. 62, No. 4, February 1949. The case of the speluncean explorers. (In English)